

bijenteelt

verschijnt maandelijks • jaargang 1 • februari 1965-2

**maandblad van de bijenhoudersbonden a.b.t.b., i.l.t.b. en n.c.b.
en de vereniging tot bevordering der bijenteelt in nederland**

Nog vier weken...

scheiden ons van het actieve bijenseizoen!

ALS U EENS EEN UURTJE OVER HEBT, vergeet dan niet uw opgeborgen raten even op wasmot te controleren. Als u dat nog niet deed, schift dan alle raten met darrecellen op het raatoppervlak er uit en alle oude en slecht gebouwde raten. Stuur ze aan ons op en begin het jaar 1965 met onberispelijke raten.

KIJKT U OOK EENS NA wat u dit jaar nodig hebt. Bestel het nu reeds. Raampjes met kunstraat b.v. moet u in april al voor het grijpen hebben als u ze wilt laten uitbouwen.

Hebt u voor elke kast al een raam voor het voeren met droge suiker klaar?

NEEMT IN DE LANGE AVONDEN een goed bijenboek ter hand. Wij hebben HET GROTE BIJENBOEK door R. P. Groenveld in voorraad (f 13,90). — Een briefkaartje en overmorgen hebt u het in huis.

Goede dingen

BIJENHUIS WAGENINGEN

TELEFOON 0 8370 - 2863

GIRO 823276

SCHOONMAAK

Voor een degelijke en vlotte schoonmaak is een GOEDE BOENWAS onontbeerlijk. Als imker kent U ons adres als een waarborg voor kwaliteit en..... lage prijzen.

Wij kunnen U aanbieden:

HOOGGLANS BOENWAS:

Doos	55 gram	inhoud	f 0,50
Bus	400 gram	inhoud	f 1,80
Bus	5 kg	inhoud	f 12,00
Bus	10 kg	inhoud	f 22,00

HOOGGLANS VLOEIBARE WAS:

Bus	1 liter	inhoud	f 2,90
Bus	5 liter	inhoud	f 12,00
Bus	10 liter	inhoud	f 22,00

Levering franko huis.

Heren imkers, bestel tijdig, dan is de schoonmaak misschien snel voorbij. Ook dat is wat waard.

N.V. HONINGZEMERIJ „HET ZUIDEN” - BOXTEL

Tel. 04106-23 06 — Postbus 2

PRACTISCHE ACTUALITEITEN

Even schouwen

De verstokten onder ons tellen reeds op hun vingers de weken, dat ze nog van hun bijtjes af moeten blijven. Hoewel dit van jaar tot jaar verschilt, is het toch een algemene opvatting, dat februari altijd enkele mooie vliegdagen geeft. Tijdens deze reinigingsvluchten is het meestal wel verantwoord de verdachte kasten even te openen en te „schouwen”. Dat moet dan ook gebeuren, zoals veel polderbesturen hun watergangen schouwen: vluchtig! Het gevaar is nu niet groot meer, dat tengevolge van die vluchtige blik in de kast nog roer zou ontstaan. Het gevaar van te vroeg in de kasten werken bestaat nu veeleer in een hogere activiteit en sterker vlucht dan de temperatuur toelaat. Hierdoor kunnen veel bijen verkleumen. Ook is het gevaar groot, dat de koningin gebald wordt. (Een mooi woord voor afmaken.) Als er in februari geen bijzondere reden is uw kasten te openen, gun dan de bijen hun welverdiende wintervakantie. Is er iets verdachts, kijk dan zeer voorzichtig maar grondig. Blijkt daarbij een ernstige afwijking, schrik dan niet terug voor doeltreffende maatregelen.

Moerloos

Als u de dekplank even oplicht kunt u al heel wat zien. Licht u één of meer ramen uit de tros iets op, dan is meestal reeds te konstaten of er broed aanwezig is. Blijkt een volk moerloos (maar dat is in deze tijd nog niet altijd met zekerheid vast te stellen) verenigt het dan op een gunstige dag zo spoedig mogelijk met een moerecht volk. Enkele raampjes met bijen kunnen in deze tijd een andere zwakkeling tot een goed volk maken. De met bijen bezette ramen van de moerloze worden tegen de tros van de moergoede gehangen. Hierbij worden dus de overtollige ramen verwijderd en droog bewaard. Hierbij moet gezorgd worden, dat er voldoende voer in en naast de tros aanwezig is. Het kan er nog spannen in februari wat de vorst betreft. Bevatten de ramen van de moerloze te weinig voer, dan kan men deze ramen beter afslaan boven de tros van de moergoede. De vereniging geschiedt dan meestal zonder pijn.

Verzekeringspremie: 10 kg suiker!

Sommigen hebben in september hun verzekeringspremie van 10 kg suiker niet „betaald”. Het zou dan kunnen gebeuren, dat bij controle blijkt, dat te weinig voer aanwezig is. Het best kan men dan zo'n volk helpen, door de vrijgekomen ramen met wintervoer vlak tegen of net in de tros te hangen. De mogelijkheid bestaat ook vochtig gemaakte borstplaat op de ramen te leggen.

Veel „bieboeren” hebben echter, zoals echte mannen past, de grootste moeite met de vervaardiging van borstplaat. Ze verkrijgen dunne stroop tot toffee, afhankelijk van de samenstelling en de behandeling van het brouwsel. Laten we vooral echter vaststellen, dat degenen, die nu reeds moeten voeren, in het najaar zeer in gebreke zijn gebleven. Ze hebben zuinigheid betracht, die de

wijsheid bedriegt. In het algemeen moet men voeren in februari zien als een noodhandeling. Vlocibaar voedsel wordt in deze tijd meestal slecht opgenomen. Het bevordert de uitvlucht van de bijen zodanig, dat grote verliezen aan verkleumde bijen optreden.

Stuifmeel onmisbaar

Suiker en honing alleen zijn voor de bijen broodjes zonder beleg. Een goede voorjaarsontwikkeling wordt vooral door de aanwezigheid van stuifmeel bepaald. Als u er in het voorgaande jaar aan gedacht heb om Erica en Crocus te planten, dan kunt u al spoedig genieten van stoeiende, ravotten-de bijen. Bent u niet al te klein „betuind”, dan zouden nu Cornus mas (kornoelje), els en wilgensoorten aanstalten maken om voor bijenspeeltuin te dienen. Heeft u deze vroege voorjaarseiwitbronnen niet in uw naaste omgeving, dan kunt u beter streken opzoeken, die met deze gewassen rijk gezegend zijn. Het reizen naar de wilg in het voorjaar mocht best wat een meer algemeen gebruik worden. Wilg kunt u nu nog stekken. Er zijn talloze soorten in diverse maten, zodat zelfs een kleine tuin wel een wilg kan bevatten.

Materiaal bedrijfsklaar!

Hoe staat het met uw materiaal? Staan uw lege voerbakken, ramen, broed- en honingkamers nog net zoals u ze in het najaar hebt laten staan? Dan wordt het ten hoogste tijd om alles bedrijfsklaar te maken. Voerbakken dienen brandschoon te worden opgeborgen. Suikerresten kunnen gisten en schimmelen en daar kunt u veel narigheid mee beleven. Worden deze bakken in de komende zomer weer gevuld, dan wordt het voer direkt geënt met allerhande schadelijke schimmels, bacteriën en gisten. De kamers en ramen worden goed

schoongekrabd. Als u dit bij een lage temperatuur doet is de propolis glashard en springt bij de minste tik los. De ramen kunt u al vast draden. Met het spannen van de draad en het inzetten van kunstraat zou ik liever nog even wachten, omdat anders de draad gemakkelijk slap wordt en de kunstraat uitzakt.

Ramen draden

We nemen aan, dat u van het horizontaal draden bent afgestapt. Bij vertikaal draden brengen we de draad zó aan, dat hij vier keer door het raam gaat. De buitenste draden moeten zich dan niet verder dan 1 cm van de kant bevinden. Op deze wijze gedraad, hebt u minder last van breuk en van het uitzakken van de kunstraat. Bij gebruik van een radiale slinger is vertikaal draden een noodzaak. Het hout van uw raampjes is toch overal 1 cm dik? Zo niet, stook de ramen met dunnere latjes dan 1 cm op en voorkom, dat jonge inkers er hun bedrijfje mee gaan uitbreiden. Ook alle afwijkend materiaal kunt u beter op de brandstapel werpen. Het kost misschien een paar guldentjes, maar de rente bestaat in een massa genoeg, door prettiger werken. Hebt u nog ramen met zaagspleet? Probeer ze geleidelijk te vervangen. De zaagspleet is een verzwakking van het raam en een schuilplaats voor de wasmot en totaal overbodig bij vertikaal draden.

Raten vernieuwen

We hopen, dat u ook eens flink opruiming houdt onder uw oude raat. U kunt uw troetelkinderen dan eens heerlijk laten bouwen. Ramen, die beschadigd zijn, beschimmeld of donker van kleur, kan men met allerhande kunstgrepen misschien wel bruikbaar maken, maar de bijen werken er niet graag meer in. Laat het bouwen misschien enige honing kosten, maar het bevordert de activiteit, de haaldrift en de gezondheid. Bovendien

zijn nieuwe raten een lust voor het oog. Het vernieuwen van de raten hoeft geen geld te kosten. Voor het geld, dat oude raat opbrengt, kunt u praktisch nieuwe kunstraat kopen. Alleen de moeite geeft u er op toe. Maar dat heeft elke rasimker er voor over. Om u het voorbeeld te geven hebben we zelf ongeveer 120 oude raten uitgebroken. De opbrengst aan geld was ca. f 40,—. De nieuwe kunstraat voor deze ramen kost ongeveer f 43,—.

De steek

Deze maand krijgt u mogelijk weer uw eerste anti-reuma injectie van het jaar. In het zuiden spreken we nogal eens van „het spuitje-dat-bij-de-dokter-f 5,— kost”. Als goed imker bent u daar niet bang voor natuurlijk. Overigens is het prettiger ze niet te ontvangen. We geloven steeds minder in steeklustige volken door erfelijke belasting en steeds méér, dat steeklust afhankelijk is van omstandigheden. Het zéér rustig met langzame bewegingen behandelen van een volk is een der voornaamste voorwaarden voor het verkrijgen van zachtaardige volken. Goed passend materiaal kan die rustige behandeling zéér bevorderen. Bent u niet hypergevoelig voor steken, besteedt er dan ook niet meer aandacht aan dan hoog nodig is.

Toekomstplannen

Besprek met uw collega's reeds de reisplannen voor het voorjaar. Samenwerking op het gebied van het reizen verlaagt de kosten en bevordert de vriendschap (ook wel eens de ruzie). Het verhoogt de activiteit in de afdeling en na een geslaagde reis vinden velen weer de moed om verder te gaan. Mogelijk stelt u ook pogingen in het werk om jonge inkers te winnen en aan de slag te helpen. Doe dat niet met oude rommel, die u zelf voor de brandstapel bestemd hebt. Oude rommel kan de oorzaak zijn, dat de prille liefde voor de bij weer spoedig gedooft is. Pam.

De commissie,
die de samenvoeging onze
bijenbladen voorbereide.
Zittend v.l.n.r.
de heren H. G. Maagendans,
J. Lieshout, Jos. Beijer
en R. P. Groenveld, staande
de heren P. A. M. van Dongen,
J. Lauwers en W. Assink.

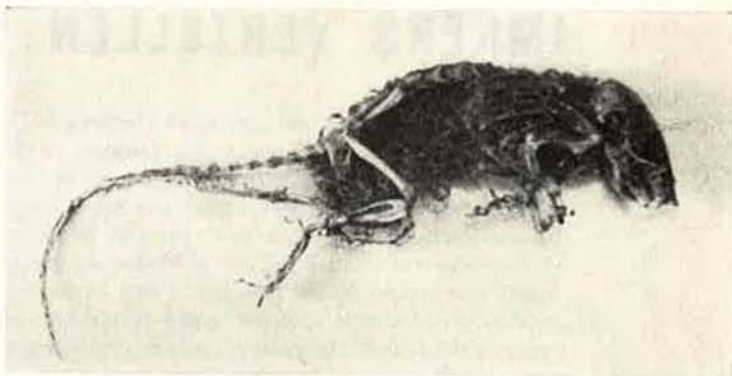
MUIZEN

DOOR Ir. J. MOMMERS

De schade door muizen aangericht in bijenvolken is nog steeds groot. Er zijn verschillende soorten muizen, die ook zeer verschillend schade veroorzaken. De spitsmuizen zijn insekteneters en deze is het dus om de bijen zelf te doen. De huismuis en de veldmuis komen in de bijenwoning om van de honing te eten en om er te nestelen. Het resultaat van beide soorten schade is in de meeste gevallen hetzelfde; het bijenvolk gaat te gronde.

In de meeste gevallen loopt het voor het bijenvolk niet zo goed af — en voor de muis niet zo slecht — als bijgaande foto van een door de bijen gestoken muis laat zien. Als de bijen op de wintertros zitten kunnen ze tegen indringers niet veel doen. Als de temperatuur zodanig is dat ze van de tros los kunnen komen worden deze wel gestoken. Daar de bijen niet in staat zijn de muis in zijn geheel te verwijderen kluiven ze deze af en blijft alleen het geraamte over. Soms zien we ook wel dat ze „ingebalsemd“ worden in propolis.

Hoe kunnen we nu die muizen-schade voorkomen? Op de eerste plaats zorgen dat de vlieg-gaten niet hoger zijn dan beslist noodzakelijk is, dus 8 mm. Het heeft mij altijd verwonderd door hoe een klein gaatje een dwergspitsmuis kan binnendringen. Op de tweede plaats zorgen dat er geen rommel is op de stand. In een opgeruimde omgeving hebben muizen het niet naar de zin. De grote massa afdek materiaal, oude dekens, zakken enz., die soms op de kasten wordt gelegd, lokt ook muizen aan en heeft als isolatiemateriaal weinig nut. Men kan dit maar beter weglaten. Tussen de kasten wat muizenkorrels strooien kan ook veel last voorkomen.

Muis, doodgestoken door de bijen en daarna afgekloven

Vragenrubriek

Drachtplanten

J. A. B. te K. zendt ons een lijstje van 18 planten, waarop hij druk bijenbezoek waarnam en die toch niet vermeld zijn in de lijst van drachtplanten van de Afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap en ook niet in „Bijenhouden met succes“ van H. van Gool. Hij vraagt of dit drachtplanten zijn.

Antwoord:

Het feit dat een plant soms druk bezocht wordt door bijen is nog niet voldoende om deze plant een goede drachtplant te noemen. Het kan van bijzondere weersomstandigheden afhangen of ook van wat er nog verder bloeit. Om een voorbeeld uit uw lijst te nemen: de meidoorn. Deze is in Zuid-Engeland een echte drachtplant, maar daar is het klimaat heel anders dan het onze. Een oud Nederlands imkersspreekwoord zegt: „Als de meidoorn bloeit moet men de bijen voeren“. De meidoorn levert in ons land alleen stuifmeel en daar is in die tijd van het jaar vrijwel nergens gebrek aan.

Ditzelfde geldt voor verschillende door u genoemde planten. De enige goede bijenplanten die er in staan zijn: paardenbloem, klein hoefblad, sommige soorten van *Lonicera* (met

korte kroonbuis) en de bosbes. Met uitzondering van *Lonicera* horen deze niet in een lijst van aanbevolen planten thuis omdat ze niet gekweekt worden. „Wilde“ planten zijn er nog veel meer te noemen die goede drachtplanten zijn maar dat is niet de bedoeling van de lijst, verzorgd door de afd. Bijenteelt van het Landbouwschap.

Honing en tandbederf

J. A. B. te K. schrijft: Tandbederf wordt bevorderd door het eten van gewone suiker, jam, chocolade en snoep. De gewone suiker onttrekt kalk aan het lichaam. Honing onttrekt geen kalk aan het lichaam. Werkt honing nu niet tandbedervend?

Antwoord:

De antwoordman is geen arts of tandarts en kan deze vraag dus niet beantwoorden. Op een internationaal bijenteelt-congres is wel eens beweerd (door een medicus) dat mensen met veel fermenten in hun speeksel goede tanden hadden. Deze fermenten breken zetmeel en suikers af. Honing bevat ook dergelijke fermenten en zou dus zeer gunstig kunnen zijn voor mensen met slechte tanden. Of alle artsen het hiermee eens zijn, weet ik niet.

IMKERS VERTELLEN EN VRAGEN (II)

Al een paar dagen is de maximum temperatuur om het vriespunt geweest; en sedert 10 december niet meer boven 7°. Daarom heeft er na 10 december geen bij meer gevlogen. 's Nachts kwam lichte vorst voor in „het binnenland“.

Vanmorgen (25 december) lag er een mooi laagje sneeuw. Struiken en bomen waren bij windstilte op al hun takken en twijgjes besneeuwd en berijpt. Op de voormiddag viel er nog heel wat sneeuw bij. Als de imker dat winterse ziet, denkt hij natuurlijk aan zijn bijen; hoe zullen die nu „huizen“? Mij kwam bovendien in de gedachte wat een niet onervaren imker eens vertelde in een gezelschap collega's, naar aanleiding van het bijenleven in de winter. Dit even opzoeken is zó gebeurd:

„Het verhaal” van H. v. M. te R.w. op 2 maart 1961:

„De boekskes van de Bond lees ik altijd heel aandachtig. Soms begrijp ik wel eens iets niet. Dat zal zeker aan mij liggen, dat wil ik graag bekennen. Want ik ben niet geleerd, dat weten jullie wel. Maar toch meen ik, dat ook niet duidelijk genoeg geschreven wordt. Nou de leste twee maanden. Het ging over winterslaap, winterzit, winterrust. Wat is nu eigenlijk winterslaap? En hoe zit dat bij onze bijen? Maak dat nou eens duidelijk”.

Vragende ogen van de toehoorders!

Wat daarop werd geantwoord moge hier wat uitvoeriger en nader gepreciseerd volgen.

Winterslaap

Nog al heel wat dieren houden een winterslaap. Of ze het doen hangt er van af waar en hoe ze leven en wat soort voedsel ze gebruiken. Er zijn zowel zoogdieren die het doen als tweeslachtige dieren en insecten. Van deze laatste b.v. sommige vlinders, wespen, hommels en „wilde bijen”.

De winterslaap is wat meer dan een toestand van rust, van zeer zwak leven. Het is heel wat anders dan de gewone slaap. Hij wordt ook wel genoemd een toestand van bedwelming, een soort narcose, een koolzuurgasnarcose. Tijdens de winterslaap is de stofwisseling heel gering. De ademhaling is bijzonder zwak, zodat het verbruik van

zuurstof miniem is, wel 30 maal zo klein als in werkende toestand. Ten gevolge van zeer geringe opname en verbruik van zuurstof is de verbranding van suiker, eiwitten en vetten in de lichaamsvuchten en weefsels uiterst beperkt. Daarom daalt de lichaamswarmte zo zeer, dat ze gelijk kan zijn aan de temperatuur van de omgeving, of maar heel weinig hoger. Daarom kunnen dan ook geen bewegingen gemaakt worden met het lichaam of met lichaamsdelen, want er is geen energie aanwezig.

Om de daling van de lichaamstemperatuur toch nog een beetje te beperken zoekt het dier een beschutte verblijfplaats op. Sommige sluiten de schuilplaats vrij nauwkeurig af. Hommels schuilen vaak onder mos of in een holletje in de grond, 5 tot 8 cm diep. Bij het begin van de winterslaap neemt het dier een bepaalde houding aan, waardoor het de omvang van het lichaam kleiner maakt en warmteverlies wellicht beperkt. Vaak heb ik dit gezien bij de gewone wesp, *Vespa vulgaris*. Elke wespekoningin zoekt in het najaar na bevrucht te zijn een schuilplaats op waar ze haar winterslaap houdt. Ik had buiten op een mijtje tegen een muur turf gestapeld staan. Tijdens het geleidelijk gebruik trof ik daarin verscheidene wespekoninginnen aan. Ze waren wel tot meer dan een halve meter diep tussen de turven weggekropen. Een typische

houding hadden ze, en allemaal juist dezelfde: Sprieten tegen de kop, deze nog iets gedrukt tegen het borststuk. De vleugels niet los over het achterlijf, maar er zijdelings tegen aangedrukt. En dan de achterpoten over de vleugels heen weer opzij bijgeknepen. Het leek wel „het winterjasje dichtgeknoopt”.

Het begin van de winterslaap is niet alleen afhankelijk van lager wordende temperatuur in het najaar en van de kans al of niet nog voedsel te kunnen vinden. Althans voor sommige insecten zijn er nog andere tot nu toe wel onbekende aanleidingen om de winterslaap te beginnen.

De weidehommel, *Bombus pratorum* L., komt ook in Nederland voor als een heel gewoon insect. Daarvan wordt in „Het leven der bijen” door Gilbert Nixon, no. 514 van de prisma-boeken van uitgeverij Het Spectrum te Utrecht *), verteld: „al begin juli zijn alle koninginnen van de nieuwe generatie veilig weggekropen voor haar winterslaap. Dit is dus in de heetste tijd van het jaar; en ze zullen ongeveer acht maanden later gewekt worden door een temperatuur die vele graden lager is. De tamelijk kleine, actieve koninginnen behoren tot de eerste hommels die in de lente verschijnen en ze beginnen al gauw met het stichten van haar staten”.

Ook de duur en het einde van de winterslaap is heel verschil-

lend. Zowel bij insecten als bij zoogdieren.

Bij *koekoekshommels* komen alleen mannelijke en vrouwelijke exemplaren voor. De vrouwtjes kunnen zelf geen nest maken. En voedsel verzamelen voor haar nakomelingschap kunnen ze niet of maar heel moeilijk; want ze missen de stuifmeelkorfjes aan de achterpoten. Een koekoekshommel zoekt een reeds gevormd hommelnest op, waar ook al werkhommels in voorkomen. Ze verwijderd de hommeleitjes uit de cellen en legt haar eigen eitjes in de plaats. Soms blijft de hommelkoningin naast het vrouwtje der koekoekshommel leven.

Het ontwaken uit de winterslaap van de koekoekshommels sluit mooi aan bij dit binnendringen bij gewone hommels. Koekoekshommels komen pas te voorschijn uit de winterslaap

enige weken nadat hommelkoninginnen al met haar nestbouw begonnen, n.l. pas in mei.

Winterzit - Winterrust

Onze honingbijen zitten gedurende de winter in ongeveer bolvormige tros vaster of losser bij elkaar naargelang de temperatuur aan de buitenzijde van de bijentros. Ze brengen de ongunstige wintertijd niet door in een soort bewusteloosheid of verdooving. Wel is haar activiteit aanzienlijk minder dan in de warmere tijd van het jaar. Maar ademhaling, voedselverbruik en beweging blijven doorgaan voorzover warmte-op-peil houden dit vereist. Ze houden dus geen winterslaap.

Het aaneengesloten samenzitten tijdens de winter noemt men *de winterzit*.

Voor het bijenvolk is het van groot belang, dat het gedurende

W. v. 't Land koopt à contant tegen de hoogste prijzen ruwe en zuivere was, ruwe en zuivere honing. Tevens het adres voor uw imkersartikelen.
H O N I N G Z E M E R I J
Telefoon 2607 — Barneveld

de winterzit met rust gelaten wordt. Hevige en herhaalde verstoring van de rust kan zeer nadelige gevolgen hebben. Ziekte en dood kunnen er door veroorzaakt worden. Verstoring van *de winterrust* tracht de imker daarom zo veel mogelijk te voorkomen en te vermijden.

*) Dit prismaboek kan sterk ter lezing aanbevolen worden aan imkers die voornamelijk van honingbijen, hommels en wilde bijen zeer interessante bijzonderheden willen vernemen.

P. H. Martens

FILMVERTONINGEN VANWEGE HET RIJKSBIJENTEELT- CONSULENTSCHAAP

Afdelingen, die een bijenfilm willen laten vertonen kunnen zich wenden tot het Rijksbijenteeltconsulentschap, Bredaseweg 304, Tilburg.

De volgende films zijn beschikbaar:

Het zonnevolk.

Bijenhouden met succes.

Als bijen elkaar ontmoeten.

Kleine bijenbiologie.

Dansen voor het leven.

Als „bij-film“ kan desgewenst een film vertoond worden over een land- of tuinbouw onderwerp b.v. over het kweken van bloemen.

Daar voor het hele land slechts twee projectieapparaten aanwezig zijn en van de meeste films slechts één kopie, is **tijdig** aanvragen beslist noodzakelijk.

VOLKEN VOOR 'T FRUIT GEVRAAGD

De Afdeling Bunnik-Houten kan nog een groot aantal volken plaatsen op het fruit in Zeeland, Utrecht en de Betuwe. Condities op aanvraag bij de administratie der Afdeling Bunnik: Achterdijk 26 te Bunnik, tel. 03405-1305.

ONZE IMKERS AGENDA

Mei of juni: Examen Practisch Imker te Wageningen. Aanmelding onder gelijktijdige storting van het examengeld van f 10,— op giro 846801 van het Bijenhuis te Wageningen vóór 1 april.

26 tot 31 augustus: Twintigste Internationaal Bijenteeltcongres te Bucarest.

*Groentje - Geeltje zeg, wat scheelt je?
Hoe kwam alles toch zo gauw?
Blijf je altijd, Groentje - Geeltje,
Voortaan samen in 't blauw?*

*Heeft het mooie bijenleven,
Dat gij beiden hebt verkond,
Je naar elkander toegedreven?
En dacht je dan, 't is toch te bont!*

*Hebben bijen hen doen leren:
Samen werken, dat maakt groot!
Niet langer bleven dan de heren
Met hun handen in de schoot.*

*Wees welkom in je nieuwe kleedje,
Nu, twee in één en één met twee.
Je helpt ons mensen maar een beetje,
Dan valt je toekomst vast wel mée!*

J. V. N. Breda

UIT DE JAAGKIEPS

Twee koninginnen in één volk

Een Spaans imker M. J. Gil beschrijft, volgens een artikel door het Belgische blad *La Belgique Apicole* 1964/6 uit „*Apicultura*” overgenomen, hoe hij te werk gaat om twee koninginnen in één volk aan de leg te krijgen. De oorzaak van de vijandigheid tussen koninginnen is de verschillende geur die zij verspreiden. Het is de Spanjaard gelukt, door het afsnijden van de voelsprieten bij de derde geleding van beide koninginnen de gewenste samenwerking te verkrijgen. Dit zou volgens hem een omkeer in de methoden om sterke volken te hebben, betekenen, maar hij moet zijn proeven nog verder voortzetten.

Maar de medewerker van het Belgische blad deelt dit optimisme niet en zegt dat reeds Huber proeven nam met het afsnijden van de antennes. Nam hij er één weg, dan scheen dat van geen invloed te zijn op het gedrag van de koningin. Maar nam men beide bij de kop weg dan was dat anders; de koningin legde de eitjes zonder regelmaat. Er was geen vijandigheid tussen de koninginnen, zij schenen elkaar niet te herkennen, maar werden niet door de bijen verzorgd.

Hij vraagt zich af of het wegnemen der prieten de bijen geen aanleiding zal geven een andere koningin te gaan telen; zullen de koninginnen altijd in staat zijn de te beleggen cellen te inspecteren? Hoe zal de leg zijn?

Een Bulgaars imker ging anders te werk en deelde zijn methode mede in „*Ptchelarstvo*”. Begin juni maakt hij een kunstzwerm met 4 ramen jonge bijen en wat broed; acht uur later hangt hij hierin 3 rijpe moerdoppen. Na vier dagen kijkt hij het volkje na en neemt één der doppen weg.

Na een week zijn beide koninginnen uitgelopen en bevrucht. Het volkje krijgt naar behoefte meer ramen en wordt op 9 ramen ingewinterd. In het voorjaar zullen beide koninginnen aan de leg zijn. Maar de medewerker van het Belgische blad betwijfelt of deze methode ook voor de bijen in zijn land kan worden toegepast.

Bepaalde rassen zijn eerder geneigd meer koninginnen te dulden, maar als het probleem is opgelost, zal er dan geen ander en groter probleem verschijnen: de zwermduift?

Glifers over darrebroed

In Erlangen heeft men proeven genomen om gegevens over het aantal darren te verkrijgen. Aan 5 Carnicavolken gaf men alleen ramen met een strook kunstraat, zodat de volken naar eigen wil darrewerk konden aanzetten: 10 tot 17% (gemiddeld 13%) werd grof werk. Gedurende de gehele broedperiode telde een volk van 3600 tot 10.900

darrelarven tegen 110.000 tot 170.400 werkbijen. Het volk met de grootste darrebroed-aanzet vernietigde er veel van in pop-toestand. Het aantal volwassen darren was opmerkelijk laag in vergelijking met de hoeveelheid darrebroed.

(Ap. Abstracts 1964/III).

Medische eigenschappen van propolis

Bovengenoemd blad neemt het volgende over uit het Russische bijenblad „*Pchelovodstvo*”.

Tbc en propolis. Een uitgekozen groep tbc-patiënten (45 personen), oud van 18 tot 50 jaar, kreeg 2 à 3 keer per dag een mengsel van boter en propolis (15%).

Na 2 à 4 maanden was de algemene toestand van de patiënten aanmerkelijk verbeterd, de pijn was minder, de temperatuur lager, eetlust toegenomen en de spanning verbeterd. Na 4 tot 10 maanden toonden x-stralen een vermindering van de openingen aan en verdwijning van tbc-bacillen in het sputum.

Propolis kan ook toegediend worden als een 20—30% alcohol-oplossing.

In de diergeneeskunde kan men eveneens propolis toedienen. Zo werd een huidziekte bij 20 kalveren genezen na een driedaagse toediening van een oplossing van 10% propolis in ethanol van 80%. Een 50% oplossing van propolis in alcohol hielp bij de heling van niet geïnfecteerde wonden bij verschillende huisdieren. Bij 3 paarden en 11 koeien heelde een oplossing van 5% propolis in 40% ethanol oude etterende koudvuurwonden. Een oplossing van 10% hielp bij de genezing van ziekten in de pens van koeien.

Het bijenjaar 1865

Uit de nagelaten aantekeningen van Mr. G. J. Kronenberg (1816-1913) te Deventer volgen hier zijn belevenissen over 1865, dus honderd jaar geleden. Hij was misschien de eerste Nederlandse imker, die met Dzierzonkasten en gele bijen (Italiaanse?) werkte.

In 1834 begon hij bijen te houden, zijn aantekeningen lopen over 1857 t/m 1906. Tot het midden van januari (1865) was er bijna geen winter en ook geen één dag dat de bijen goed uitvlogen. Toen begon het te vriezen, niet heel hard, maar aanhoudend, en wel tot ongeveer 1 april. Toen het weer omsloeg en in plaats van vorst, warmte met oosten- en noordenwind kwam, volgde daarop „een zoo schoone April als mij niet heugt”.

„Februari en Maart hadden geen enkele mooie dag geleverd, het was toen zoo dóór en dóór winter dat ik de bijen meestal midden op den dag moest

voeren onder een sneeuwbus, zodat dan letterlijk witte en zwarte bijen vlogen. In het laatst van February reeds begonnen te voeren omdat er toen reeds één (korf) No 7 als dood in den zon werd gezet, maar door het ingieten van honing weer half in 't leven kwam. Dzierzon op den koepel in de kast gezet was totaal dood, die in het schoer was blijven staan, goedgebleven en had toen wij de anderen moesten voeren, nog geen gebrek. Door dat aanhoudend late winter en ligte korven en voeren hadden wij geen vol bezette korven zoodat in het laatst van Mei nog maar zeven of acht waren, die dardels (darren) hadden, gelukkig dat er zoo'n warme en mooye April en Mei op volgde, anders had armoede troef geweest. Op den 23sten Mei het eerst afgenomen: 7 korven waarbij wij zulk mooi weer troffen 84° en bladstil, dat wij die allen van 9 uur tot twee hebben afgenomen, wij behoefden maar een oogenblik te kloppen en zij waren er reeds uitgelopen.

Dzierzon was ook wel goed om af te nemen, maar ik wilde deze liever laten zwermen. (In het najaar 1864 waren opgezet 13 volken in korven en 2 in Dzierzonkasten, één hiervan kwam niet door de winter. Van de 13 korfvolken werden er op 23 mei en 1 juni 10 afgeklopt, zij gaven daarna nog 14 nazwermen).

Het voorjaar was nogal gunstig voor de bijen geweest maar Mei en Juny waren weer zoo nadeelig dat ik het gewoone klaaglied zal aanheffen. Beide maanden droog en 's nachts koud. Zoo zelfs dat de meeste plaatsen de halm van de rogge bevroor, vóórdat de aar er uit was en naderhand de boekweit op de zandkant bijna geheel bevroor op 't oogenblik dat hij begon te bloeyen. Zoo dat de oudste boeren verlegen waren wat te zullen doen. Eerst of zij de rogge zouden ombouwen en naderhand hoe zij met de boekweit moesten handelen". (Volgende maand gaan wij verder).

De Afrikaanse bij in Brazilië

De Afrikaanse bij *Apis mellifica* Adansonii, die berucht is om zijn steeklust, werd als proef in Brazilië ingevoerd om de mogelijkheden van deze soort na te gaan. In 1956 werd één koningin uit Tanganyika (die veel nakomelingen gaf) en 48 andere uit Transvaal in de Staat Sao Paolo vrijgelaten.

Sinds 1839 was de Europese bij ingevoerd en men hoopte dat de Afrikaanse zich hiermede zou mengen. Maar het resultaat was anders dan verwacht. Hun grote agressie, neiging tot veel zwermen en andere eigenschappen schijnen te domineren. Hun darren moeten meer succes hebben gehad, anders kan moeilijk verklaard worden wat hier gebeurd is.

Het ver-afrikaansen van de Europese rassen ging verbazend snel. Vermoed wordt dat de Adansonii en kruisingen hiervan al 70% is van de totale

bijenbevolking in de staat Sao Paolo, een land iets groter dan Engeland, en dat binnen 8 jaar.

Zelden of nooit heeft een dier, dat een nieuw gebied binnen viel, dat reeds door twee rassen honingbijen was bevolkt, zulke snelle vorderingen gemaakt.

Gewoonlijk vernam men het verschijnen van de Afrikaanse bij door klachten, huisdieren werden gedood en mensen ernstig gestoken.

In kleine steden moesten winkels gesloten worden als deze bijen woedend werden en begonnen te steken, de mensen holden de straten uit.

De bijen verspreidden zich in de loop van 8 jaren over afstanden van 300 tot 400 km, en niet alleen langs natuurlijke weg, maar ook door toedoen van sommige handelaren, die doorgingen met koninginnen te telen van verbasterd ras, deze namen niet aan dat zij geen Italiaanse koninginnen teelden, maar Afrikaanse. De koninginnen lijken veel op elkaar, maar de Adansonii zijn kleiner, maken kleinere cellen en er zijn nog enige afwijkingen. Maar de telers schreven dit toe aan de inwerking van atoombomben. Men is bang dat deze bijen zich nog verder in Zuid- en Midden-Amerika zullen verspreiden.

(Beeworld 1964/III).

Varia

De inkersvereniging te Hamm (Westfalen) geeft aan elke nieuwe bijenhouder gratis een bijenvolk, terwijl de vereniging te Unna elke imker, die iemand aan het bijenhouden heeft gebracht, een kg kunstraat schenkt; de aanvanger krijgt een bijdrage van DM 25,—.

(Swd Imker 1964/8)

In het zelfde blad lezen wij dat een, tussen 1895 en 1901 door H. Frieze te Berlijn in 6 delen uitgegeven standaardwerk met de titel „De Europese Bijen" zal worden herdrukt. Dit zal ongewijzigd in twee delen van 1574 bladzijden en 178 afbeeldingen plaatsvinden, maar de prijs zal meer dan DM 200 bedragen.

Bijgaand plaatje is weer overgenomen uit het Deense Bijenblad; het onderschrift luidt: Steek jij? Jékavé.

Steek jij?

VERENIGEN VAN VOLKEN

Als een kat om de hete brij heb ik de laatste tijd om dit probleem heen gelopen. En nu ik er dan eindelijk mijn tong naar uitsteek, vind ik de brij eigenlijk toch nog te heet. Wat mij ontbreekt is de mogelijkheid om mijn ervaringen eens een paar jaar achter een met een groot aantal volken aan de werkelijkheid te toetsen. Bekijk u het dan ook maar zo, dat ik het probleem in uw midden leg en niet de oplossing.

Waarom verenigen?

Als wij twee of meer volken in het voorjaar met elkaar verenigen, staat ons daarbij een bepaald doel voor ogen, anders deden we het niet. We hebben er bepaalde verwachtingen van. Wat is nu die verwachting? Ik heb er tientallen schrijvers op nageslagen. Ze bevelen allemaal het verenigen in het voorjaar aan om sterke volken te krijgen voor de voorjaarsdracht op fruit of koolzaad. Dat doel vind ik prachtig. Laten we het daar dus maar op houden. Dat we daardoor ook op tijd sterke volken krijgen voor de zomerdracht is een perspectief, dat we verder maar buiten beschouwing laten.

Waarom in het voorjaar?

Doordat ik me al jarenlang met dit probleem bezig houd, ben ik gaan twifelen aan iets, wat tal van schrijvers voor vanzelfsprekend houden. Zij vinden het namelijk vanzelfsprekend, dat onze volken in het voorjaar niet sterk genoeg zijn — en niet sterk genoeg kunnen zijn — om veel honing te halen van de voorjaarsdrachten. Ik ben zo vrij daar een vraagteken achter te zetten.

Ik geef natuurlijk toe, dat na een langdurige winter en vooral na een langdurig koud voorjaar onze volken te klein kunnen zijn om ze met een gegronde hoop op veel honing naar de voorjaarsdracht te sturen. Maar dat is uitzondering, geen regel. Regel is naar mijn mening, dat een volk, dat het vorige najaar sterk werd ingewinterd, in het voorjaar geen versterking nodig heeft om veel voorjaarshoning te kunnen halen. Als ik spreek van een volk, dat het vorige jaar sterk ingewinterd werd, bedoel ik daarmee een volk, dat in het najaar niet alleen veel bijen, maar vooral veel jonge bijen had. Een volk, dat in het najaar niet aan deze eis voldoet, moeten we eenvoudig niet inwinteren; we moeten het al in het najaar met een ander volk verenigen. Dit verenigen in het najaar heeft dan nog als toekomstig voordeel, dat het ons minder suiker kost.

Daarom zou ik mijn collega's dan ook willen aanraden: bekijk uw volken in het najaar eens met een kritische blik en als ze niet sterk zijn en niet veel jonge bijen hebben, probeer het dan eens met verenigen in het najaar. Voldoen ze wel aan die eis, winter ze dan in zonder verenigen.

Uw kritische blik...

Die kritische blik behoeft wel enige nadere toelichting. Als u een bepaald volk bekijkt zegt u misschien uit volle overtuiging: die is niet sterk genoeg voor de winter. Als uw buurman zijn kritische blik op datzelfde volk werpt, zegt hij misschien met dezelfde volle overtuiging: die is best voor de winter, die behoeft je niet te verenigen. Wie van de twee heeft er nu gelijk?

Maatstaven...

Hadden we nu maar een maatstaf om dat even te meten! Misschien komt er nog wel eens een Nederlandse onderzoeker, die ons deze maatstaf voor onze wintervolken levert. Laten we dan niet vergeten voor hem in Renkum een standbeeld op te richten!

Mag ik even een gooi naar die maatstaf wagen?

1. Het volk moet op 10 september minstens tien broedramen bezetten.
2. Het moet op 10 september minstens vier ramen met broed hebben.

U vraagt zich natuurlijk af, hoe ik aan deze cijfers kom. Wel, mijn ervaringen in de jaren waarin ik er speciaal op gelet heb, wijzen uit, dat volken, die aan deze eisen voldoen, in normale jaren in de regel in het voorjaar geen versterking nodig hebben. Volken, die niet aan deze eis voldoen, hebben in het voorjaar meestal wel versterking nodig.

Nóg een maatstaf...

Ik kan u nog wel een maatstaf leveren, maar die is niet zo eenvoudig te hanteren. Hier is ze: de koningin moet in het voorjaar haar volle legcapaciteit kunnen ontplooien en (nu komt het!) haar volk moet zo sterk zijn, dat het al dat broed warm kan houden en (nu komt het werkelijk!) het moet dus in het najaar nog belangrijk sterker zijn, want in de winter sterven er bijen en in het voorjaar sterven er een hele poos méér oude bijen dan er jonge bijen bijkomen.

Deze maatstaf is niet zo gemakkelijk te hanteren, maar een ervaren imker kan hem toch wel gebruiken.

En in het voorjaar?

Nu overkomt het de beste imker wel eens, dat

een volk, dat hij sterk genoeg inwinterde, in het voorjaar sterk verzwakt blijkt te zijn. Misschien heeft hij er zich in het najaar toch op verkeken en waren er méér oude en minder jonge bijen dan hij dacht. Er kunnen ook andere oorzaken zijn, die ons verborgen blijven en die de bijen alleen weten. Hoe het ook zij, u ontdekt in het voorjaar, dat dit volk te klein is om al het broed, dat de koningin zou kunnen produceren, warm te houden. Zo'n volk moeten we dus met een buurvolk verenigen. Mogelijk ligt de oorzaak bij de koningin van het zwakke volk. Het veiligste is dan ook om niet deze koningin, maar die van het sterke volk aan te houden.

Verenigen in 't voorjaar...wanneer?

Dit is een punt, waarover de geleerden het niet eens zijn. Er zijn geleerden, die kort en bondig zeggen: blijf tot 1 april van je volken af. Als we aan dat gebod gehoorzamen, ontdekken we dat zwakke volk van ons op z'n allervroegst op 1 april en een gehoorzaam imker kan het dan ook moeilijk vóór 1 april met een ander volk verenigen. Ik heb het voorrecht zo'n geleerde te kennen, die de imkers bij iedere gelegenheid op het hart drukt: blijf tot 1 april van je volken af. U moogt het niet verder vertellen, maar als ik hem in maart opzoek, vind ik hem dikwijls in zijn bijenstal bezig zijn volken na te kijken.

Het voorschrift van de Aalster methode luidt ook, dat we de hulpvolken met de hoofdvолken verenigen een week vóór het begin van de voorjaarsdracht, dus in april.

En nu meteen maar het andere uiterste. Onze vroegere rijksbijenteeltconsulent Dr. Minderhoud was van mening, dat men een zwak volk beter op een zonnige dag in februari met een ander volk kan verenigen dan in maart of april.

Wat doen we?

Ik heb sterk de indruk, dat de geleerden, die ons bezweren tot 1 april van onze volken af te blijven, iets anders zeggen dan ze bedoelen. Ze bedoelen eigenlijk, dat we onze volken in het najaar zoveel voer moeten meegeven, dat we dáár voor 1 april niet naar behoeven om te kijken. En daar ben ik het helemaal mee eens. Met het verenigen na 1 april ben ik het echter even stellig oneens.

Men gaat daarbij, naar mij uit de literatuur bleek, meestal uit van de gedachte, dat men dan in het voorjaar zo lang mogelijk twee leggende koninginnen aan het werk heeft en dat die twee koninginnen samen méér broed produceren dan één. En dat geloof ik niet meer.

Ik heb het jarenlang zorgvuldig bekeken. En ik ben langzamerhand tot de overtuiging gekomen, dat je juist meer broed en dus ook meer bijen krijgt als je op een (zéér) mooie dag in februari of in maart verenigt.

Ik zei al, dat ik te weinig volken heb om dit op wetenschappelijk verantwoorde wijze met feiten en cijfers aan te tonen. Vandaar dan ook, dat ik dat standbeeld in Renkum in uitzicht stelde voor de man, die dat wel kan.

Zolang dat standbeeld er nog niet staat echter, zullen we op onze eigen indrukken moeten afgaan. Ik zou mijn collega-imkers dan ook in overweging willen geven, daar eens alle aandacht aan te besteden. Dat komt dus op het volgende neer:

1. Volken, die in het najaar beneden de maat van de in dit artikel genoemde maatstaven blijven, reeds in het najaar verenigen.
2. Eens een proef te nemen met het vroeg en het laat verenigen in het voorjaar.

Voor achter de schrijftafel geboren theorieën op dit punt geef ik niets. Daarbij komen altijd maar enkele van de factoren naar voren, die in de praktijk beslissend zijn.

Voorzichtig met conclusies

Als u uit uw waarnemingen de conclusie trekt, dat verenigen in het voorjaar niet nodig is of dat vroeg verenigen beter is dan laat verenigen, moet u wel beseffen, dat dit dan nog niet voor alle Nederlandse imkers behoeft te gelden. De ontwikkelingsnelheid van de volken in het voorjaar hangt namelijk niet alleen af van de grootte der volken.

Ik ken een imker, die helemaal niets van de Aalster methode moet hebben. Hij verenigt wel eens een „kleintje” in het najaar, maar hij is van mening „dat goede volken van een goede imker zich in het voorjaar wel zo snel ontwikkelen, dat verenigen onnodig is”.

Kijk, dat is nu zo'n voorbarige conclusie. Voor zijn eigen omstandigheden gaat dit misschien wel op, maar dan moet ik er even bij zeggen, dat zijn volken in het voorjaar staan temidden van eindeloze bloeiende bollenfelden. Dat is een extra prikkel voor een snelle voorjaarsontwikkeling. Bij u ontbreekt deze prikkel misschien geheel en al. Als zijn volken en de uwe op 1 maart even sterk zijn, zullen de zijne mogelijk op 10 april geen versterking behoeven voor de voorjaarsdracht en de uwe wel. Het is dus moeilijk om in deze een richtlijn te geven, die voor het gehele land geldt.

Het standbeeld...

Zodat ik maar zeggen wil, dat de man, die in brons of marmer op de markt in Renkum wil staan, nog niet zo'n gemakkelijke taak heeft als hij ons precies wil vertellen hoe het nu eigenlijk zit met het verenigen van volken!

G.

„Oorlog” om een mijt !

In de Duitse imkerbladen is een heftige discussie gaande over de „Milbenseuche”, bij de Limburgers beter bekend als mijtziekte. De discussie is zo heftig en temperamentvol, dat het welhaast een oorlog lijkt. Daar de mijtziekte vooral in zuid-Nederland ook in het middelpunt van de belangstelling staat en de bijenteelt in Limburg er zwaar door bedreigd wordt, meenden we er goed aan te doen de strijd op de voet te volgen.

Het gevaar is niet denkbeeldig, dat getroffen reeds beginnen te juichen bij het lezen van de eerste regels van dit oorlogsverslag. Wij vinden het echter verstandiger eerst alles te lezen wat op de discussietafel wordt opgediend en daarna pas een (voorzichtig) oordeel te vellen, voorzover u tot oordelen in staat bent.

De historie in vogelvlucht

In 1906 brak op het eiland Wight een ziekte uit waardoor 80 tot 90% der bijen stierf. De oorzaak was onbekend en men noemde deze ziekte daarom eenvoudig „Wight”-ziekte.

In 1919 vond Rennie een mijt in de tracheeën (ademhalingsbuizen) van de bij. Deze mijt kreeg de naam van *Acarapis Woodi* (Rennie) en men nam aan, dat zij de veroorzaakster was, van de catastrofe op Wight in 1906.

Men had geconstateerd, dat de bijen op Wight een gezwollen endeldarm hadden.

Dr. Bailey van het Proefstation voor Bijenteelt te Rothamsted (Engeland) verklaarde kort geleden echter in „Beeworld”, dat naar zijn mening de „Wightziekte” in het geheel geen mijtziekte was geweest, maar veeleer *Nosema* of soortgelijke darminfectie. Bijen, die lang achtereen werden opgesloten, vertoonden dezelfde verschijnselen als op Wight. Verder bleek, dat alléén met mijten besmette bijen geheel andere verschijnselen vertoonden (of géén verschijnselen). Verder vindt hij de mijtziekte een vrij onschuldige ziekte, die de bijen al honderdduizend jaren belaaft, maar nog nooit heeft vernietigd. Volgens hem

heeft de mijt nog nooit een volk omgebracht, maar alleen de laatste slag toegebracht, wanneer *Nosema* of slechte weersomstandigheden het volk sterk hadden verzwakt.

Begrijpelijk, dat dergelijke uitspraken in landen, waar strenge maatregelen genomen zijn tegen de mijtziekte, beïnvloeding wekken. De maatregelen zijn bij de imkers niet erg populair en velen menen, dat de bijenteelt eerder kapot gaat aan de maatregelen, dan de mijt.

De hoofdredakteur van „Der Imkerfreund”, die Dr. Baileys verklaringen publiceerde, heeft gevraagd en ongevraagd reacties binnengekregen van talloze meer of minder deskundigen, die in hun beweringen soms lijnrecht tegenover elkaar staan.

We willen trachten u een geordend overzicht te geven van het verloop van de discussie over de „strijdvraag van de dag”:

Is de bijenmijt in staat een bijenvolk te vernietigen? Zijn de genomen maatregelen gerechtvaardigd?

Ing. R. Jordan

rijksconsulent in Oostenrijk:

Hij heeft met genoeg de verklaring van Dr. Bailey gelezen. Door zijn ervaring (zegt hij) is het hem gelukt de bijenteelt rond Wenen voor „vermijting” te bewaren. Van de 12000 bijenvolken die zich hier bevinden gaan er 9000 op reis, omdat ze anders door gebrek aan dracht beter afgezwaveld kunnen worden. Bij zijn onderzoek stoot hij af en toe op een bijenmijt, maar hij vindt het onzin (en zelfs een misdaad) daarvoor 9000 bijenvolken het reizen te beletten. Dan zouden ze, volgens hem, door werkeloosheid spoedig aan de mijt ten onder gaan. Hij is blij, dat hij niet „op dezelfde hoorn geblazen heeft als de veterinaire dienst”. Daarom leven de volken nu fris en monter voort!!!

Karl Meier uit Krondorf:

Deze is het ook zéér eens met

Dr. Bailey. Hij beweert, dat onreinheid de mijt tot een massale vermeerdering kan brengen. Hij betoogt, dat elk volk mijten huisvest, zoals de lucht overal tuberkelbacillen e.d. bevat. Als 20 à 30 bijen onderzocht worden, kan volgens hem niet bepaald worden of de volken mijtvrij zijn. De mijtziekte lijkt niet op een „Seuche” (epidemie of pest) omdat het 3 à 4 jaar, maar soms 7 à 8 jaar duurt voor een volk afsterft. Een werkelijke epidemie, zoals *Nosema*, kan een volk in 14 dagen doden.

De mijt neemt toe als het evenwicht in de natuur verstoord wordt; als de oude bijen te lang blijven leven; als er een te geringe aanvoer van jonge bijen is of als de bijen door slecht weer tot werkeloosheid gedoemd zijn.

Wat mijtziekte wordt genoemd is volgens Meier veeleer een nog onbekende (virus?) ziekte. Het staat vast, dat elk volk min of meer met *Nosema* besmet is. De gehele wereld zou dan „spergebied” moeten zijn. Aan de resultaten van de chemische oorlog tegen de mijt met „Milbin” en „Folbex” twijfelt de heer Meier. Misschien wordt daardoor bevorderd, dat de oude bijen eerder „verbruikt” zijn. „Folbex” bevordert de broedaanzet. Hieruit verklaart hij de schijnresultaten, die met chemische middelen worden bereikt.

Drijfvoeren, een goede koningin en bouw van nieuwe raat noemt hij middelen ter bestrijding van de mijt.

Tenslotte vindt hij, dat de man, die bewijst wat Meier hierboven beweerd heeft, groter verdiensten heeft voor de bijenteelt, dan de uitvinder van „Milbin” en „Folbex”.

Het is wel een ongebruikelijke methode een ander uit te nodigen te bewijzen, wat men zelf beweert. Wij vermoeden, dat bovenstaande beweringen niet veel meer dan vermoedens zijn.

Een „geleerde”:

die zijn naam „aus bestimmten Gründen” niet noemen wil, is zèer op de hand van Dr. Bailey. Hij spreekt van „mijten-

rommel" en de maatregelen tegen de mijt noemt hij „met kanonnen op mussen schieten". Deze internationaal bekende vakman op het gebied van epidemieën is na overleg met een ander internationaal bekend vakman, samen met hem in schaterlachen uitgebroken. Bij elk gezond dier vindt men parasieten. Dat hoeft echter in het geheel niet op een epidemie te wijzen.

De hoofdredacteur is blijkbaar enigszins gestoord om de wijze waarop de „geleerde" zijn mening weergeeft.

Als antwoord op dit schrijven zegt hij o.a. dat, wanneer persoonlijke interesse in het spel is, de beweringen dikwijls met temperament worden aangedikt. De argumenten wegen echter niets zwaarder, dan wanneer ze zonder deze interesse en zonder dat temperament worden aangevoerd.

Op de wijze waarop de beweringen ter tafel worden gebracht repliceert hij, dat de natuurwetenschap meer dogma's kent dan de godsdienst. Ze worden zonder meer aangenomen. Voor een wetenschappelijk bewijs is echter méér nodig (dan temperamentvolle uitdrukkingen en schaterlachen).

Een ander geluid!

Karl Durant uit Funkendorf:

Hem gaat de mijtziekte zo ter harte, dat hij zelfs tweemaal aan het woord komt.

De heren die iets van de mijtziekte moesten weten, maar daarmee nog niet klaar gekomen zijn, moesten het eens beleven, dat het mijtvrije gebied eens met mijten besmet zou worden.

Hij vindt het erg pijnlijk, dat deze richting zo hard schreeuwt en met klinkende namen werkt, terwijl degenen, die verder kijken en trachten te redden wat nog te redden is, worden afgemaakt met halve waarheden.

„Zal het bij ons ook zo worden?", schrijft hij in nr. 11/1964. (Hij bedoelt daarmee Oostenrijk.)

De vergelijking van de mijt met de hondenvlo gaat niet op, omdat grote gebieden vrij van hondenvlo zijn en een hond dus nauwelijks besmet kan worden. Hij merkt op, dat de pogingen om de mijtenwetten op te heffen vooral uitgaan van Beieren,

dat sterk door de mijt is aangetast en waar nog haast geen resultaten met de bestrijding zijn behaald, waardoor waardevolle reisgebieden afgesloten zijn.

Zijn wens is het met toepassing van alle legale middelen de mijten te bestrijden en mijtvrije gebieden te beschermen. Hij wil daartoe de veterinaire dienst (dienst voor veegeneeskunde) en de dierenartsen inschakelen.

De tegenstelling tussen Nosema en mijtziekte is zeer groot. Omdat de mijt buiten de levende bij slechts enkele uren leven kan moet ze volledig uitgeroeid kunnen worden. Zij vestigt zich uitsluitend in „gezellig" levende bijen. Eén à twee jaren merkt men niets, maar daarna kan men met het blote oog de schade waarnemen.

„De mijt is geen ziekte van verkommerde volken, maar een zuivere slepende ziekte"! Een licht aangetast volk kan wel eens genezen, maar in de meeste gevallen gaat het langzaam ten gronde. Wanneer men zonder meer aanneemt (zonder bewijzen), dat elk volk met mijten besmet is, en de verordeningen opheft, zal het over enige jaren gemakkelijk zijn te bewijzen, dat het zo is. Naast talloze andere argumenten verzoekt hij de heer Meier, die beweerd heeft nog nooit resultaten van de bestrijding gezien te hebben, zich eens iets noord-westelijk van zijn woonplaats te laten inlichten, welk gebied geheel mijtvrij is.

Dr. O. Morgenthaler,

Liebfeld-Bern:

Dr. Morgenthaler heeft kort geleden nog zijn mening over de mijtziekte gepubliceerd in Württembergse „Bienenpflege" van april 1964. Graag had hij hierop een antwoord van Dr. Bailey ontvangen en men had de zaak eens rustig met alle respect voor elkaars meningen door kunnen praten. De actualiteit dringt hem echter nu reeds Bailey van repliek te dienen.

Mét Bailey is hij het eens, dat de Wightziekte niet uitsluitend mijtziekte is geweest, maar een verzameling van ziekten. Zelfs Rennie, de ontdekker van de mijt, schreef rond 1920: Onder de oorspronkelijke, maar thans ondeugdelijk geworden benaming Wightziekte vatte men verscheidene ziekten

samen, die uiterlijk gelijke verschijnselen vertoonden.

Morgenthaler heeft alle respect voor de wijze, waarop Bailey alle Engelse bijenliteratuur, van het begin tot de twintiger jaren heeft bestudeerd. „Men staat versteld van de schatten, die daarin begraven liggen", zegt hij. „Een goede waarneming verouderd nooit, ook niet, als ze door de toenmalige waarnemer nog niet goed verklaard kon worden". Met bovenstaande bewering trapt Bailey echter open deuren in, als hij strijdt tegen meningen, die niemand meer aanneemt. Vóór de Wightziekte optrad was er reeds een besmettelijke vorm bekend en beschreven, die vermoedelijk de mijtziekte is geweest.

„Is de mijt gevaarlijk of onschuldig?", vraagt Morgenthaler. Het antwoord hierop moet men niet overlaten aan historische tijdschriften, maar aan hedendaagse praktische imkers, die het kwaad aan de lijve ondervonden hebben. Verder aan bijenteeltinspecteurs en bijenwachters, die de ziekte waargenomen en behandeld hebben. Sommige van hen durven zich waarschijnlijk niet te laten horen, omdat dikwijls beweerd wordt, dat de mijtziekte slechts op slecht gedreven bijenstanden voorkomt. Daarbij komt nog, dat de redactie van „Der Bienenvater", waarin het artikel van Bailey werd vertaald, al degenen, die de theorie van de onschuldige bijenmijt niet aannemen, worden uitgemaakt „zonder nadenken tot een diep gewortelde en telkens herhaalde dwaalleer" vervallen zijn en „sprookjes en bijgelooft" verkondigen. „! Na alles, wat ik over de bijenmijt geschreven heb, moet ook ik tot deze lommerds gerekend worden", zegt Dr. Morgenthaler. (Eén der meest gerespecteerde bijengeleerden in het Duitse taalgebied en de gehele wereld.)

Bailey heeft beweerd, dat mijten en andere parasieten slechts secundaire verschijnselen zijn, die pas optreden als er in ander opzicht iets niet in orde is met het bijenvolk. Dit is eveneens geen nieuw inzicht, want E. F. Phillips heeft dit in 1924 op het bijenteeltcongres te Quebec reeds verkondigd. Zijn conclusie was: „De veroorzaker van een kwaal moet bij het onderzoek niet op de eerste plaats staan, maar de omstandigheden, waaronder de kwaal ontstaat is". Dr. Morgenthaler

heeft de goede raad van Philips altijd in acht genomen, maar gelooft niet in de onschuldige bijenmijt.

Bailey schreef verder: „Als de mijt zo gevaarlijk was, dan zouden er geen bijen meer bestaan". Dit is een bedriegelijke gevolgtrekking, meent Morgenthaller. In de onberoerde natuur is er steeds een evenwicht tussen de waard en de parasiet. Wanneer wij echter op een zeer klein oppervlak 10 tot 100 bijenvolken gaan plaatsen, dan verbreken wij zelf dit biologisch evenwicht en wordt de teelt onmogelijk indien men geen kunstmatige middelen gebruikt. Elke intensieve cultuur verschaft de parasieten een bijzondere gelegenheid tot uitbreiding. Alléén met kunstmiddelen zijn de parasieten in toom te houden. De beste verpleging en de meest zorgvuldige hygiëne geven in deze geen garantie.

Ing. R. Jordan heeft in „Deutsche Bienenwirtschaft" gezegd, dat ledigheid het begin is van alle parasitaire ziekten bij bijen. Men moet de bijen bezighouden door voor dracht te zorgen, zodat de oude bijen snel versleten zijn. Want de oude bijen zijn de meest gevaarlijke mijtenverspreiders. Morgenthaller antwoordt hierop, dat langlevend een der meest begerenswaardige eigenschappen is van een nieuwe bijenstam, die door de kwekers wordt nagestreefd. Hugo Hansbach uit Baden onderzoekt in de „Südwestdeutscher Imker" van juli 1951, hoe hij de zomerbijen een langer leven verschaffen kan. „Het volk en de koningin zijn door langlevende bijen niet zo aan slijtage onderhevig. Zij verbruiken minder voedsel voor de aanzet van broed en daardoor slaan ze meer honing op, die de imker ten goede komt, is zijn mening". Zou de bijenmijt geen andere schade veroorzaken dan het uitroeien van de langlevende bijenstammen, dan zou het verantwoord zijn de meest strenge bestrijdings- en voorzorgsmaatregelen te treffen! is in deze de uitspraak van Dr. Morgenthaller.

Ook waar Jordan beweert, dat men alleen jonge bijen in een volk moet hebben, heeft Morgenthaller zijn antwoord: Ook dit recept is niet nieuw, maar werd 40 jaren geleden in Engeland reeds ter discussie gesteld. In 1922 vergeleek een zeer verdienstelijk onderzoeker van de mijtziekte, Dr. John Ander-

son in een Schots bijenblad, een bijenvolk zonder oude bijen met een melkbedrijf, dat uitsluitend kalveren houdt. Hij meent, dat de oude bijen juist de honing aanbrengen.

Tot slot roept Morgenthaller Br. Adam op het strijdtooneel, wat nog door geen der andere schrijvers is gebeurd. Niemand zal durven beweren, dat Br. Adam zijn bijen niet goed behandelt of, dat zijn Buckfaststammen leeglopers zijn. Toch schrijft deze Br. Adam in „Bienenvater" van februari en maart 1962, over zware schade door mijtaantasting. Dat hij in een besmet gebied betrekkelijk gevaarloos kan imkeren zonder geneesmiddelen, schrijft Br. Adam zelf toe aan zijn kruisningen, waarbij het hem gelukt is minder vatbare stammen te telen.

Misschien, meent Morgenthaller, zijn de Carnicastammen minder vatbaar voor mijten en broedziekten dan de Nigra's. Vóór hij dit wenst te geloven, wil hij eerst wel eens weten, hoe ver de mijt zich in Oostenrijk verbreid heeft. (Van Oostenrijk uit gaat vooral de reactie op de bijenverordeningen.)

Dat de mijt in alle landen voorkomt, zoals Bailey beweert, vindt hij een mythe.

Dit was dan het dispuut, zoals dat in de nrs. 9, 10 en 11 van „Der Imkerfreund" heeft plaatsgevonden en vermoedelijk nog verder zal gaan. Volledigheidshalve willen we nog verwijzen naar een referaat van een artikel van Dr. O. Feiling: „De ontwikkeling van de mijtziekte in het Bondsgebied en haar bestrijding", dat in het aprilnummer 1964 van onze beide maandbladen verscheen en door Ir. Mommers verzorgd werd. Voor het overgrote deel stemmen de meningen van Feiling, Morgenthaller en Ir. Mommers overeen. Enkele van de meest markante uitspraken willen wij hier herhalen:

— Ondanks zeer intensieve bestrijding met „geneesmiddelen" (Folbex, Milbin e.d.) breidde de ziekte zich uit.

— Onderzoek van een monster van 25—30 bijen geeft een onvoldoende garantie voor het veilig afgeven van een verzoeking.

— Zieke volken moeten afge maakt worden, ook al wordt er maar één mijt gevonden.

— Het ingestelde spergebied moet minstens 5 km bedragen rond de ziektehaard.

— Pas besmette volken bieden het grootste gevaar, omdat ze niet gevonden worden bij het gebruikelijke onderzoek.

— Folbex geeft goede resultaten, maar is niet in staat de laatste mijt te vernietigen. Het meest frapperen echter de kaarten van de Bondsrepubliek, die bij dit referaat staan afgedrukt. De staat Hessen, waar Dr. O. Feiling de scepter zwaait, drijft als een vrijwel mijtvrij gebied op het zwaar besmette Zuid Duitsland. Van 1951 tot 1955 nam in Hessen de mijtziekte af tot vrijwel mijtvrij gebied, terwijl de overige staten (naar ruwe schatting) in besmetting toenamen van 30 tot 70%.

We zouden hoogst onvolledig zijn, indien we niet aan Ir. Mommers, onze Rijksbijenconsulent, naar zijn mening gevraagd hadden. Hij was zo vriendelijk ons het volgende te schrijven.

Gaarne voldoe ik aan het verzoek van de heer van Dongen om ook mijn mening te geven over de pennestrijd betreffende de mijtziekte.

De mening van Bailey heb ik al weergegeven in een boekbespreking (Maandschrift voor Bijenteelt 66 (1964) 9, 124 en St. Ambrosius 42 (1964) 8(-9), omslag) en er ook al enige critiek opgeleverd.

Ik wil echter nog graag even de ingezonden-stukken-schrijvers de revue laten passeren. Jordan beweert dat de bijenvolken in Oostenrijk weinig last hebben van de mijtziekte als men er maar mee reist, of liever, als ze maar een goede dracht hebben, waardoor een snelle vervanging van bijen in het volk zou ontstaan. Waarom heeft hij zich dan zo druk gemaakt om bestrijdingsmiddelen te propagieren zoals Mito A₂, Acarmors en Folbex? Dat het bij een goede toepassing van geneesmiddelen nog mogelijk is bijen te houden, ook als er een besmetting is met mijtziekte, wil ik niet ontkennen. Ik ben het wel helemaal met Jordan eens dat geen van deze middelen zo afdoende helpt, dat de ziekte verdwijnt. Men moet zich maar liever ook niet afvragen wat de toepassing van deze geneesmiddelen aan geld en moeite kost.

In een artikel in Bienenvater 79 (1958) 5, 132-136 geeft Jordan toe dat er wel eens koninginnen met mijtzieke bijen

verzonden worden en beveelt maatregelen aan om dit te voorkomen. Waarom als de mijtziekte toch van geen belang is?

Dat een goede dracht de mijtziekte geheel zou onderdrukken is geheel in strijd met onze ervaringen. Bij de proeven met geneesmiddelen op een eilandje in de Biesbosch bleek, dat ook bij een zeer goede dracht (gemiddeld ongeveer 50 kg per jaar per volk) de ziekte in staat is in korte tijd de volken uit te roeien, zodra de toediening van geneesmiddelen wordt gestaakt.

De opmerkingen van Meier kunnen moeilijk serieus genomen worden. Het gaat niet aan de verspreidingsmogelijkheden van bacteriën met die van mijten te vergelijken. Zijn voorbeeld: *Nosema* is wel erg ongelukkig gekozen. Deze besmetting komt n.l. wel over de gehele wereld voor en kan tientallen jaren aanwezig zijn zonder dat de imker enige schade bemerkt. Deze ziekte kan echter wel plotseling als „Seuche” optreden en de sterfte van volken tot gevolg hebben. Mijtziekte heeft naar onze ervaring altijd, na kortere of langere tijd in het volk gewoekerd te

hebben, de dood van de volken tot gevolg.

De (on)bekende „geleerde” zullen we maar zijn pret gunnen. Met **Karl Durant** kan ik het voor een groot gedeelte eens zijn. Ik geloof echter niet dat een licht aangetast volk uit zichzelf zou genezen.

De mening van **Morgenthaler** is wel het zwaarst wegend. Deze thans geruime tijd gepensioneerde Zwitserse onderzoeker heeft de mijtziekte vanaf haar ontdekking meegeemaakt. Hij heeft alle „geneesmiddelen” zien opkomen en vele weer zien verdwijnen en het reeds lang zwaar besmette Zwitserland vecht nog steeds tegen de mijtziekte.

Dat ik het ook met **Feiling** eens ben behoeft geen betoog. Hadden we gehoopt voor het Nederlands besmet gebied nieuwe gezichtspunten aan te treffen in de discussie, dan moeten we tot zover naar onze mening besluiten, dat het er nog donker uitziet. De zwaar gefundeerde mening van **Morgenthaler**, **Feiling** en de praktikus **Durant**, alsmede de bezadigde wijze, waarop ze hun ervaringen publiceren, versterkt ons vertrouwen in de optimisten niet. We hoopten, dat zij gelijk hadden. Pam.

Honingverkoop in Puyallup, vlak bij Tacoma in de staat Washington. Deze plaats ligt onder aan de voet van de berg: „Mount Ranier”, welke domineert over een gebied zo groot als Nederland.
Foto: Ben en Joop Kessens, Emmen.

BIJENTEELT

Maandblad van de Bijenhoudersbond van de L.L.T.B., de Bijenhoudersbond van de N.C.B., de Imkersbond van de A.B.T.B. en de Vereniging tot bevordering der Bijenteelt in Nederland.

Redactie:

P. A. M. van Dongen, Ravelij 4, Steenberg en R. P. Groenvelt, Bijenhuis, Wageningen (eindredacteur).

Redactiecommissie:

W. Assink, Enschede; J. Beyer, Heerlen; P. L. Lammers, Oss en H. G. Maagendans, Arnhem.

Adviseur:

De rijksbijenteeltconsulent

Advertenties en Speurbijtes:

N.V. Van Mastrigt en Verhoeven, Oude Kraan 16, Arnhem.

Verschijndag:

De eerste woensdag van de maand.

Inzending kopij:

Vóór de 10e der maand.

Nieuwe leden, adreswijzigingen, abonnementen, bestuurszaken enz.:

Voor de A.B.T.B.:
Imkersbond A.B.T.B.,
Postbus 129, Arnhem.

Voor de L.L.T.B.:
Bijenhoudersbond L.L.T.B.,
Klompstraat 21, Heerlen.

Voor de N.C.B.:
Bijenhoudersbond N.C.B.,
Spoorlaan 50, Tilburg.

Voor de Vereniging tot
Bevordering der Bijenteelt:
Bijenhuis, Wageningen.

SPEURBIJTJES

Tarief: tot 20 woorden f 2.50 elke 4 woorden meer f 0.50. Bij vooruitbetaling te voldoen op giro-nummer 873335 t.n.v. Drukkerij Maastricht en Verhoeven te Arnhem, met vermelding „Speurbijtjes”. Inzendtermijn: vóór de 10e van de maand. Opgegeven „Speurbijtjes” waarvan de betaling nog niet is ontvangen zullen niet worden geplaatst.

TE KOOP: Alles wat voor en bij een bij nodig is. Simplex-kasten, enkel- en dubbelwandig; spaarkasten en V.S.-kasten, alle in prima staat, met ramen en rooster; uitgeb. broed- en honingramen, ramen, bijenkappen, slingers, observatiekasten, enz. Bijenpark Brulleman, Breukelen, Zandpad 42a, tel. 03462-303. Van ouds bekend.

Wij kunnen U alles leveren op het gebied der Bijenteelt van de beste kwaliteiten en laagste prijzen. Vraagt onze gratis prijslijst, het is Uw voordeel.
Tevens kunnen wij U leveren diverse soorten honing van de fijnste kwaliteiten, tegen verlaagde prijzen. Vraagt onze gratis honing-prijslijst.
Gaarne verwerken wij Uw zuivere was tot kunstraat. Werkloon zuivere was tot kunstraat f 2,25 per kg.

Bijenstand H. T. van Dam & Zn.
Jubbega, Telefoon 05163-382.

Universiteit van Amsterdam

Op het Farmacologisch Laboratorium wordt gevraagd voor directe indiensttreding

een insecten-verzorg(st)er

voor het kweken en verzorgen van graafwespen en hun prooidieren.

Sollicitaties onder no. 26488c te richten aan de Dienst
Personeelszaken der Universiteit van Amsterdam,
Spui 21, Amsterdam.

TE KOOP: prima bijenvolken op zes ramen, in Simplex-kasten en korven. Alles onder volle garantie. Het van ouds bekende adres, Bijenpark Brulleman, Breukelen, Zandpad 42 a, tel. 03462-303.

TE KOOP: gebruikte bijenkorven zonder gebreken; nieuwe zwermkiepsen; vlechtriet, enz. Bijenpark Brulleman, Breukelen, tel. 03462-303.

GEVRAAGD: bijenvolken, in kasten en korven, worden tegen contante betaling aan huis afgehaald. Het van ouds bekende adres om zaken mee te doen: Bijenpark Brulleman, Breukelen, tel. 03462-303.

GEVRAAGD: ruwe bijenwas en verder alles wat voor en bij een bij nodig is. Bijenpark Brulleman, Breukelen, tel. 03462-303.

WEER IS ONZE HONING MET DE EERSTE PRIJS BEKROOND. U koopt dus bij ons de allerbeste kwaliteit klaverhoning f 2,80, fruitthoning f 2,25 per kg. Minimum afname 25 kg, bij 50 kg franco huis. Geen statiegeld voor het fust. Bijenpark Brulleman, Breukelen, Zandpad 42a, tel. 03462-303. Van ouds bekend.
Verzending ook naar België mogelijk.

WILT U DE BIJENTEELT GOED LEREN, neem dan bij ons les. Wij garanderen U dat U het bijenhouden dan volkomen onder de knie krijgt. Privés of les per groep Bijenpark Brulleman, Breukelen, Zandpad 42a, tel. 03462-303.

TE KOOP AANGEBODEN: Lindehoning à f 2,30 per kg; klaverhoning à f 2,05 en f 2,20 per kg; Boekweithoning à f 1,85 per kg in bussen van 25 kg. Levering franko huis. Bijenstand „De Bijenkorf” Faas Eliaslaan 10, Baarn.

TE KOOP GEVRAAGD: Alle soorten Bijenvolken, zowel in korven als kasten, en alle bijenteeltbenodigdheden, tegen contante betaling, en aan huis afgehaald. Bijenstand „De Bijenkorf”, Faas Eliaslaan 10, Baarn. Telefoon 02954-4266.

TE KOOP GEVRAAGD: een Honingslinger en een Observatiekast. Faas Eliaslaan 10, Baarn. Tel. 02954-4266.

TE KOOP AANGEBODEN: Lege Bijenkasten en -korven, losse randen, roosters, raampjes, en wat er verder nodig is op bijenteeltgebied. Alles in prima staat. Bijenstand „De Bijenkorf”, Faas Eliaslaan 10, Baarn.

TE KOOP AANGEBODEN: Bijenvolken in korven en kasten en op zes ramen. Tevens hebben wij voor de verhuur beschikbaar: speciale bestuivingsvolken voor binnen- en buitenfruit. Bijenstand „De Bijenkorf”, Faas Eliaslaan 10, Baarn. Telefoon 02954-4266.

TE KOOP 15 bevolkte Simplexkasten, dubbelwandig en 20 ledige kasten. G. v. d. Heuvel, Leenderweg 131, Eindhoven.

WILT U OP DE HOOGTE BLIJVEN van de activiteiten der afd. Bunnik-Houten, neem dan een abonnement op ons afdelingsorgaan **BIJENNIEUWS**, f 2,50 per jaar op postgiro 19 30 60. Vraagt gratis proefnummer aan Achterdijk 26, Bunnik.

GEVRAAGD: Prima bijenvolken. J. M. v. d. Brand, Kreitenmolenstraat 187, Udenhout (N.Br.).

GEVRAAGD: Originale bijenkasten. Prijsopgave aan J. Span, Gezande baan 2, Someren.

VERZAMELAAR VAN BIJENLITERATUUR vraagt naar oude bijenboeken en maandschriften; ook Franse, Duitse en Engelse. Ook genegen te ruilen. Br. Vincenius, Stationsstraat 44, Mook.

TE KOOP: Ludwig: Unsere Bienen, 825 blz. gebonden. Prijs f 35,—. Tevens prima bijenvolken in kasten. B. Eekman, Borne.

TE KOOP GEVRAAGD: Observatiekastje. Aanbiedingen met prijs en bijzonderheden aan J. van Dijk, Kuilen-eindestraat 69, Meerssen (L.).

TE KOOP: 4 kasten met 20 ramen, 4 korven met opzetrand. Allen met prima volken ingewinterd. Kast f 50,— per stuk; korven f 40,— per stuk. Levering af huis verkoper: Vlaanderen, Goudenregenplein 52, telefoon 333821, 's-Gravenhage.

IN MEMORIAM

Gert Majoor

van de afdeling Laren.

Hij ruste in vrede.